

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Marta B. Zágoršeková

MEDZIKULTÚRNE VZŤAHY

Vydavateľstvo EKONÓM

Bratislava 2011

Autorka ©
Marta B. Zágoršeková

Recenzenti
doc. PhDr. František Škvrnda, CSc., mim. prof.
prof. PhDr. Erich Mistrík, PhD.

Jazyková redaktorka

Za odbornú stránku textu, korektúru a konečnú verziu publikácie zodpovedá autor.
Schválené pedagogickou a edičnou komisiou Ekonomickej univerzity v Bratislave v edičnom programe na rok 2010 ako skriptá.

Obsah

Úvod.....	5
1 Epistemologická dilema vied o kultúre.....	7
1.1 Filozofická a vedecká kryštalizácia kulturologického skúmania.....	14
1.2 Diskurz o možnosti vedeckého poznania kultúry	22
1.3 Diskurz o vysvetľovaní spoločenských funkcií kultúry	32
2 Problém interpretácie hodnôt z hľadiska multikultúrnej komunikácie.....	36
2.1 Problém interpretácie hodnotových významov	37
3 Medzikultúrne vzťahy a ich limity	45
3.1 Typológia medzikultúrnych vzťahov.....	50
3.2 Dialóg ako nástroj medzikultúrnych vzťahov.....	55
4 Analýza diskurzu o multikultúrnej politike štátu.....	65
4.1 Multikulturalizmus verzus komunitarizmus	69
4.2 Multikultúrne občianske práva	73
4.3 Multikulturalizmus a multilateralizmus z hľadiska politiky a diplomacie	80
4.4 Regionálny aspekt.....	85
4.5 Globálny aspekt	87
4.6 Vzťahy medzi kultúrou a ekonomikou z regionálneho a globálneho hľadiska	92
4.7 Limity multikulturalizmu z hľadiska interkultúrnych vzťahov	99
Namiesto záveru	105
Zoznam použitej literatúry.....	107

Príloha

UNESCO ako nástroj mäkkej moci multilaterálnej kultúrnej diplomacie.....	i
a) Stručná história UNESCO	ii
b) Ciele a charakteristika UNESCO	iv
c) Štruktúra UNESCO a jeho hlavné orgány	v
d) Participačný program UNESCO.....	vi
e) Úloha UNESCO pri zachovaní kultúrnej diverzity	viii

Úvod

V kultúrnej evolúcii ľudskej spoločnosti môžeme pozorovať dva dominantné stimuly – endogénne a exogénne.

Endogénne stimuly vyvierajú z vnútorných kultúrnych potrieb danej spoločnosti a prispievajú k jej integrite a kohézii. Ale podstatu a funkciu týchto kultúrnych potrieb musíme hľadať v tých procesoch vývoja ľudskej spoločnosti, ktoré nesúvisia iba so vznikom špecifických kultúrnych entít, ale predovšetkým s konkrétnymi historickými potrebami sociálnych aktérov ako je potreba vnútornej, skupinovej integrity, adaptácie na dané prírodné a sociálne podmienky, potreba komunikácie, kohézie morálnych vzorov a princípov správania sa jednotlivcov, potreba znakovkej prezentácie skupinovej identity a mnohými ďalšími sociálnymi a životnými potrebami ľudí. Z tohto dôvodu, ako sa domnievame, nie je správne stotožniť endogénne faktory kultúrnej evolúcie s predstavou, že podstata kultúrnych entít súvisí s transcendentálnymi imagináciami a ich imanentnou funkciou. Tieto funkcie kreujú sami sociálni aktéri vtedy, keď v dôsledku kultúrnej diverzity ľudstva vznikla potreba ochrany endogénnej podstaty konkrétnej kultúry v záujme suverenity a identity konkrétneho národa, respektíve proti hegemonistickým penetráciám cudzích kultúr. V tých historických situáciách veľké politické uznanie získavajú zvyčajne tie kultúrne preferencie, ktoré idealizujú význam určitých kultúrnych entít, napríklad náboženstva alebo národného jazyka, „ducha národa“ ako nositeľov idey národa a projektu jeho budúcnosti.

Exogénne stimuly kultúrnej evolúcie pochádzajú z vonkajšieho, medzi etnického, respektíve medzinárodného prostredia, ktorých základom sú rozličné historické formy styku medzi národmi a štátmi – obchodovanie, dobývanie území a iné mocenské zápasy medzi štátmi, migrácia obyvateľstva, šírenie a výmena informácií v medzinárodnom styku, diplomacia, cestovanie, misionárska činnosť, interpersonálne vzťahy a pod.

Niektorí teoretici kultúr, ako ukážeme v tejto knihe, sa domnievajú, že prevažná väčšina prvkov jednotlivých kultúr pochádza z exogénneho, čiže medzinárodného prostredia. Preto sa zameriavajú na skúmanie difuzionistických procesov, a na odhaľovanie spoločných znakov jednotlivých kultúr.

V knihe, ktorú práve držíte v ruke, nájdete argumentáciu a teoretické vysvetľovanie týchto vzájomných interferencií medzi endogénnymi a exogénnymi faktormi kultúrnej evolúcie na pozadí prezentácie jednotlivých kultúrnych politík štátov, smerujúcich k udržaniu určitých kultúrnych preferencií. Skúmanie týchto procesov v tomto texte však nie je

zamerané na históriu kultúr, i keď popri teoretických často uvádzame aj historické argumenty.

Naším hlavným cieľom je pokus ukázať ako sa vyvíjali názory na podstatu a funkcie kultúr, nie história kultúr. Preto v tejto knihe nájdete viac diskurzov a polemík medzi filozofmi, kulturológmi a politológmi, respektíve teoretikmi medzinárodných vzťahov, než opis kultúrnych dejín. Napokon na to druhé by rozsah tejto knižky nijako nepostačoval.

Vychádzame z presvedčenia, že k porozumeniu vlastnej kultúrnej identity, ako i kultúre iných národov môže byť dobrou inšpiráciou poznanie odlišných, často vzájomne protikladných teoretických argumentov, ktorými sa stretnete v tejto publikácii.

Naše skúmanie v tejto vedeckej monografii sme koncipovali tak, že najprv sa zameriavame na krátky prehľad epistemologických problémov explanácie a interpretácie kultúr a civilizácií, poukážem na stručnú históriu vzniku a rozvoja filozofie kultúry v európskom myslení, na vývoj kulturológie na Slovensku a na súčasný stav kulturologického diskurzu vo svete. Na tieto úvahy nadväzuje pokus o typológiu medzikultúrnych vzťahov, skúmanie interkultúrneho dialógu a relatívne rozsiahla analýza problematiky multikulturalizmu ako paradigmy multilaterálnych medzikultúrnych vzťahov z hľadiska politik a diplomacie štátov. Táto posledná problematika je najrozsiahlejšia a tvorí jadro nášho skúmania.

Prílohou našej monografie je komplexná charakteristika činnosti UNESCO. Túto prílohu pokladáme za potrebnú súčasť publikácie, ktorá bude slúžiť ako odporúčaná študijná literatúra hlavne pre študentov Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Hoci UNESCO je najvýznamnejšou medzinárodnou organizáciou zodpovedajúcou za rozvoj medzikultúrneho dialógu a kultúrnej diplomacie v súčasnom globálnom svete, jej činnosti sa v slovenskej odbornej literatúre venuje pomerne malá pozornosť. Okrem iného aj to je dôvodom jej prezentácie v prílohe našej knihy. Z hľadiska rozvoja medzikultúrnych vzťahov táto najvyššia medzinárodná organizácia je jedinečným aktérom usilujúcim sa o ochranu a zachovanie kultúrnej diverzity ľudskej civilizácie a o rozvoj interkultúrnych inovácií.